

Maginotlinie

Schemeroorlog en militair drama

Langs de Frans-Duitse grens ligt het duurste en meest uitgebreide militaire bolwerk uit de Tweede Wereldoorlog: de Maginotlinie. Deze muur van beton en staal, lengte 750 kilometer van België tot Italië, kostte de Franse staat miljarden. Het ontpopte zich als een groot strategisch fiasco. De linie heeft bijna geen rol gespeeld bij de verdediging van Frankrijk tegen de aanvallen van Hitlers leger. Thans zijn talrijke uitgebreide onderaardse kazematten voor geïnteresseerden geopend, sommige delen zijn als museum ingericht..

Door Max van den Berg

In de Frans-Duitse oorlog van 1870 overrompelde het leger van de Duitse keizer Noord Frankrijk en Parijs. In de Eerste Wereldoorlog trok het Duitse leger in één ruk op tot vlak bij Parijs. Alleen de inzet van honderden hoofdstedelijke taxi's, die Franse troepen naar het noorden reden, deed de Duitse opmars aan de Marne stoppen. Hoe patriottisch de inzet van de Parijse taxi's ook was, het bracht tevens aan het licht met welke problemen het Franse leger worstelde. Het was niet mogelijk om tijdig voldoende troepen naar de noordgrens van het land te sturen. Grote afstanden en slechte verbindingen speelden daarbij een doorslaggevende rol. Onmiddellijk na het einde van de Eerste Wereldoorlog werd binnen de Franse legerleiding besproken hoe het noorden van het land tegen een Duitse overmacht moest worden verdedigd.

Voorstel van minister Painlevé

In 1925 werd de Franse wiskundige Painlevé minister van Defensie. Hij vormde een commissie, die moest onderzoeken wat gedaan moest worden om in geval van oorlog tijdig de nodige Franse troepen naar het strijdgebied aan de Duitse grens te kunnen sturen. Hij ontwierp het plan om een zware verdedigingslinie aan de noordgrens van zijn land te bouwen. De linie had tot taak een eventuele opmars van een Duits leger enkele maanden tegen te houden. Hij besprak dit plan met generaal Maginot, die het project verder uitwerkte. Uiteindelijk zou de linie diens naam krijgen. De kosten van de aanleg werden geschat op miljarden francs. Aangezien in 1930 de economische crisis was losgebarsten, viel een dergelijke uitgave niet meteen in goede aarde. Maar Maginot

Hackenberg, een van de grote forten uit de Maginotlinie, thans museum.

Transformatoren om elektriciteit voor het ondergrondse fort Michelsberg op te wekken.

Maginotlinie als Franse verdediging tegen Duitse aanvallen.

Bron: Wikipedia

De forten waren zo groot dat het ondergronds vervoer plaats vond via elektrische smalspoor treinen

wist het Franse parlement uitstekend te bespelen. Voor rechts wees hij op het nationale belang en de orders voor het bedrijfsleven, voor links op de werkgelegenheid. Ruim 20.000 arbeiders zouden hier een baan vinden. Dat werd later aangevuld met Spaanse, Italiaanse en zelfs Duitse werkers, ondanks het gevaar voor spionage.

Opkomst van Hitler

Toen Hitler in 1933 de macht greep, werd als reactie de bouw van de Maginotlinie in versneld

tempo voortgezet. In 1939, bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, was het enorme bouwwerk grotendeels voltooid. Langs de hele Frans-Duitse grens in de Elzas strekte zich een 200 km lange lijn uit van 22 grote forten aangevuld met 36 infanterieforten. De grote forten, hoofdzakelijk ondergronds gebouwd, hadden meestal twee ingangen. Een voor het personeel en een voor de aanvoer van munitie, materiaal en voeding. Deze forten waren zo groot dat het ondergronds vervoer plaats vond via elektrische smalspoortreinen, die afstanden van kilometers moesten afleggen. Hier bevonden zich slaapzalen, keukens en een hospitaal. Alle forten waren via telefoonlijnen en radio's met elkaar verbonden. Tussen alle forten in werden nog 400 betonnen kazematten en schuilplekken gebouwd voor het onderbrengen van troe-

pen en observatie. Versperringen en prikkeldraad omgaven het geheel. In totaal werden 152 stalen hefkoepels en 1536 stalen vaste koepels gebouwd, voorzien van 344 stukken geschut en 3000 dubbelloops zware mitrailleurs. Aan Duitse zijde zette de bouworganisatie *Todt de Westwall* neer, lopend van Bazel tot Kleef. Hier werd de nadruk gelegd op het weren van pantsertanks. De *Westwall* wordt ook wel de Siegfriedlinie genoemd.

Schemeroorlog

Toen in september 1939 Duitsland de oorlog werd verklaard, stonden tienduizenden militairen en duizenden stukken geschut langs beide linies tegenover elkaar opgesteld. Wie zou het eerste schot lossen en de aanval beginnen? Maar er vond iets heel anders plaats. Duitse en Franse boeren in het niemandsland tussen beide linies kregen opdracht snel te evacueren. De Fransen naar Bretagne en omgeving en de Duitsers naar Sauerland. Zij dreigden elk ogenblik te worden vermorzeld door een spervuur uit de lopen van honderden kanonnen van beide zijden. De evacuatie verliep vlot, maar de hel van het spervuur bleef uit. Een enkele keer een schot, maar voor de rest niets. Zo stil was het aan het front dat gesproken werd van een schemeroorlog, een *drôle de guerre* of een *phony war*. Een bekend Engels liedje uit die dagen was *We're going to hang out the Washing on the Siegfried Line*.

Een overrompelend fiasco

De Maginotlinie liep nog langs de grens met Luxemburg, maar nauwelijks langs de grens met België. Waarom niet? De Franse legerleiding ging er vanuit dat een Duitse aanval door de Ardennen met zijn bossen en diepe rivierdalen niet mogelijk was. Bovendien werd de Belgisch-Duitse grens bewaakt door het immense fort Eben-Emael, in totaal 150 voetbalvelden groot. Het bestreek het hele gebied tussen Maastricht en Luik. Het fort werd geacht de kracht van de Maginotlinie te overtreffen. Het zou de Duitse opmars door Belgisch Limburg en Vlaanderen lang genoeg kunnen tegenhouden om de inzet van voldoende Franse troepen mogelijk te maken. Beide veronderstellingen bleken onjuist. Duitse pantsergroepen wisten bliksemsnel door de Ardennen op te rukken en al spoedig vestingstad Sedan in Frankrijk te veroveren. De slag om fort Eben-Emael was dramatisch. Een aantal Duitse zweefvliegtuigen landde eenvoudig op het grote dak van het fort. Enkele tien-

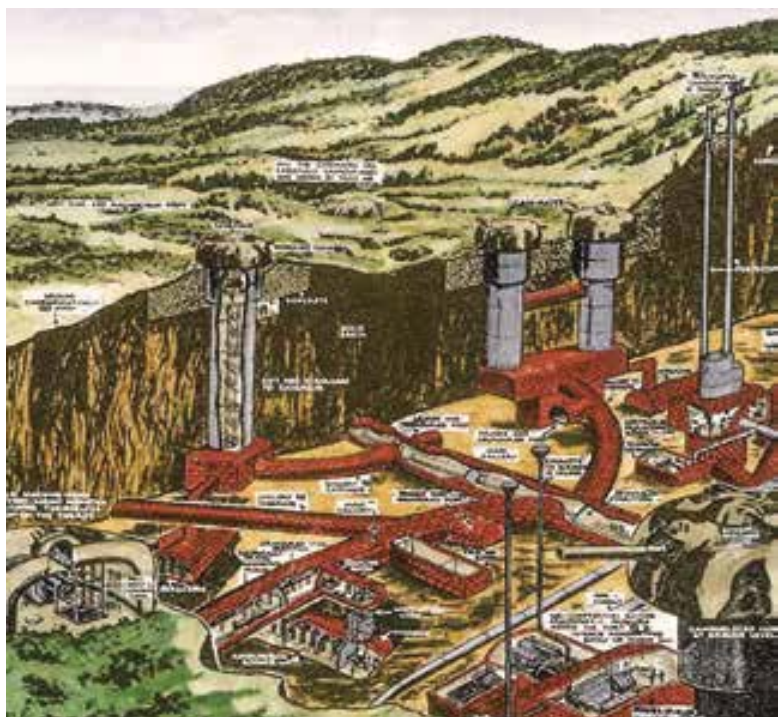

December 1944: Amerikanen moeten het opnemen tegen Hitlers troepen die de Maginotlinie hebben bezet.

tallen Duitse soldaten met holladingen, een nieuw explosief, en vlammenwerpers wisten in 32 uur het fort te overmeesteren en de hele bezetting van 1100 man gevangen te nemen. Op een moderne luchtoorlog was niet gerekend.

Maginotlinie buiten spel

Duitse troepen omzeilden dus de Maginotlinie, rukten in ijltempo op naar Calais en sloten 340.000 Engelse en Franse soldaten in. Die moesten op 3 juni met grote verliezen via Duinkerken naar Engeland worden geëvacueerd. Op 14 juni viel Parijs en op 22 juni staakten de

Doorsnede van een ondergronds fort uit de Maginotlinie.

Fransen de strijd en werd een wapenstilstand afgesproken die op 25 juni van kracht werd. Geen enkel fort van de Maginotlinie kon door Hitlers troepen worden veroverd, alle aanvallen waren afgeslagen. Het Franse leger moest de volkomen intacte linie met alle stukken geschut en duizenden machinegeweren aan de Duitse weermacht overdragen. Het duurde nog een volle week eer de woedende manschappen de capitulatie accepteerden. Alle 24.000 Franse soldaten werden als krijgsgevangenen afgevoerd. De zware kanonnen werden later naar de Duitse *Atlantikwall* overgebracht en vele onderaardse ruimten voor Duitse opslag en fabricage ingericht. En zo werd het militaire bouwwerk, dat tien jaar lang 10% van de Franse begroting kostte, bijna zonder slag of stoot in een aantrekkelijke Duitse voorziening omgetoverd. Geleidelijk aan kwamen Duitse en Franse boeren, die uit het niemandsland waren geëvacueerd, terug op hun boerderijen en in hun dorpen. Die bleken door soldaten van beide zijden behoorlijk te zijn leeg geplunderd.

Ironie van de oorlog

Na de invasie op 6 juni 1944 in Normandië rukten de geallieerde troepen snel op richting Duitsland. Aan het eind van dat jaar hadden ze de Duitse grens al bereikt. Dan komt een onverwacht tegenoffensief van Hitlers weermacht. Naast de slag in de Ardennen, rondom Bastogne, wordt ook operatie *Nordwind* gelanceerd. Die heeft tot doel de zwakke Frans-Amerikaanse legereenheden in de Elzas en Lotharingen te verslaan. Tijdens hevige gevechten viert ironie hoogtij. De Maginotlinie, ooit gebouwd om Hitler tegen te houden, wordt nu deels benut door Hitlers leger om de geallieerden te bevechten. Vanuit de linie schiet men nu de andere kant op. In het gebied van Belfort slaan de Duitsers er zelfs in om grote delen van het verloren terrein te heroveren. Nog absurder is de geschiedenis van de boeren die tussen de *Westwall* en de Maginotlinie woonden. Zij kregen in december 1944 opnieuw het bevel te evacueren in verband met de komende veldslag. Maar die hadden daar geen boodschap aan. Bij de evacuatie van 1939-1940 werd geen schot gelost, maar werden wel hun boerderijen geplunderd. Dat nooit meer en de boeren bleven dan ook zitten. Maar nu brak er wel een hevige veldslag uit en werden vele boerderijen en dorpen vernietigd en viel onder boeren en burgers een groot aantal doden.

Historisch monument

Na 75 jaar zijn delen van de Maginotlinie ingericht als musea. Veel bunkers en geschutskoepels zijn in de loop van driekwart eeuw verwoest, geplunderd of gewoonweg vergaan. Maar drie machtige forten zijn ingericht als memorial musea: Fort Schoenenbourg bij Hunsbach in de Elzas, Fort Hackenberg bij Veckring in Lotharingen en Fort Fermont bij Longuyon.

Het Franse leger moest de volkomen intacte linie met alle stukken geschut en duizenden machinegeweren aan de Duitse weermacht overdragen

Deze drie musea-forten zijn ook de grootste van de hele linie en trekken 40.000 bezoekers per jaar. De kilometers lange gangen, treinstellen, hospitaal, machinekamers, keukens en slaapvertrekken, dat alles ondergronds, kunnen worden bezichtigd. Met een lift kunnen de geschutskoepels worden bereikt. Al met al kost een bezoek al snel twee tot vier uur. Sommige kazematten zijn beschadigd, zowel door beschietingen in de Frans-Duitse gevechten van 1940 als door de strijd tussen de geallieerden en de Duitse troepen in december 1944/januari 1945.

BEZOEK AAN DE MAGINOTLINIE

Voor een bezoek aan de Maginotlinie kunt u de websites van [Hackenberg](#), [Schoenenbourg](#) en [Fermont](#) raadplegen, met uitvoerige beschrijvingen van de forten, route er naar toe, entreprijzen en openingstijden. Het kan in de onderaardse tunnels koud zijn. Houdt daar tijdens de zomer rekening mee. In Nederland kan advies en informatie worden verkregen bij Hans Vermeulen. Hij ontdekte tijdens een vakantie enkele decennia geleden een bord dat naar een fort verwees. Hij bezocht dat en werd mede door zijn interesse in geschiedenis gefascineerd door de linie. Vele bezoeken volgden en uiteindelijk organiseerde hij een paar reizen naar de Maginotlinie. Nu is hij Nederlandse gids in Fermont en leidt hij groepen rond op afspraak.

Hans Vermeulen
Telefoon [0113-551787](tel:0113-551787)
e-mail maginot.nl@gmail.com